

SZÉKELY ENDRÉNE

1912–1979

Mikor 1964-ben a Pedagógiai Szemlében sor került arra, hogy vezető pedagógusaink a kortársak, de kicsit az utókor számára is ismertessék életútjukat, pedagógiai, szakmai törekvéseiket – Székely Endréné elutasította a felkérést, mondván: ezt majd halála után másoknak kell megírni. Sajnáltuk, hogy erre az álláspontra helyezkedett, döntését természetesen tiszteletben tartottuk.

Most azonban sajnos eljött az idő, hogy sietősen elmondjuk, mi is volt ez az életút, mit jelentett az ő munkássága a szocialista nevelésügy és neveléstudomány számára.

Az Apáczai Csere-díj – amellyel a Szocialista Hazáért Érdemrend és más magas kitüntetései után 1973-ban Székely Endréné Horváth Ilonát az elsők között és mindannyiunk őszinte örömeire kitüntették –, vérbeli és szenvedélyes pedagógusnak jutott. Tanító édesapja példája vagy életútjának más eseményei alakították ki ezt a hivatástudatot és hivatásszeretetet, nehéz lenne megállapítani.

Azt azonban meg tudjuk állapítani, hogy politikai tudatossága, elkötelezettsége, veszély- és feladatvállalása összekapcsolódott a köznevelés, a pedagógia ügyével.

Egy részletesebb életrajznak majd számba kell vennie életútjának fontosabb eseményeit és mozzanatait, egyetemi hallgatóként végzett mozgalmi munkáját, Ságvári Endrével való megismerkedését, a háborúellenes akciókban és tüntetésekből való részvételét, az illegalitás egyre nehezebbé váló körülményeit. Ha csak a felszabadulás utáni időszakot nézzük, gondoljuk el, mi mindent vállalt és végzett a Pedagógusok Szakszervezetének alapozásáért, zaklatott és ellentmondásos korszakban a vezető pártapparátusban az oktatásügyért, s többek között a neveléstudomány intézményi bázisának a létrehozásáért, majd különböző munkakörökben a közvetlen gyakorlatért.

Ha valakiről, órála igazán állíthatjuk, hogy közéleti ember volt, a politizálás nála egyet jelentett annak a területnek a szocialista szellemű művelésével, melyre nagy szavak nélkül is, sőt a pátoszt kerülve, életét tette fel: a szocialista nevelésügy, a marxista pedagógia.

Elmondható, hogy nézeteiben, meggyőződésében, törekvéseiben mindvégig következetes volt. Volt néhány olyan eszméje, amelyet soha nem szűnt meg hangoztatni, ha kellett, védeni vagy megvalósításukért szívésen harcolni. Sokunknak néha úgy tűnt, talán naív ez a magatartás, nem számol mindig a feltételekkel, körülményekkel, de az nem lehetett vitás, hogy következetessége és makacssága igaz és fontos ügyekért volt.

Nem szűnt meg képviselni és hangoztatni – egészen utolsó nagy tanulmányáig a Filozófiai Szemlében –, hogy a szocialista társadalomnak műveltségben, emberségben és a lehetőségek kibontakoztatásában minden korábbi társadalomhoz képest többet kell nyújtani.

tania. Szenvedélyesen képviselte azt az elvet, hogy ne nyugodjunk bele részleges megoldásokba, elvi tisztázatlanságokba, megalkuvásokba és tévedésekbe. Sok keserősége volt ezek miatt, de valószínű, igazi öröme is abban volt: látta, hogy minden nehézség ellenére, ellentmondások közepette, de kibontakozóban van az ifjúság műveltsége, igényessége, vonásainak szocialista mivolta.

Őszintén átélt és képviselt elvei közé tartozott a szovjet pedagógia megbecsülése. Ebbeli törekvésének immár neveléstörténeti fontosságú megnyilvánulása a hét kötetes magyar Makarenko-kiadás kezdeményezése és megvalósításának intenzív elősegítése.

Kandidátusi disszertációját az ideológiai-politikai nevelés témakörében 1954-ben, a leningrádi Herzen Intézetben védte meg.

Hadd említsem meg: életének és munkásságának egyik – a politikai tisztánlátást és a pedagógusi felelősséget egyaránt tükröző – vezéreszméje: a munkásosztály, a szakmunkások igényes képzésének, az általános és szakmai műveltség összekapcsolásának ügye. Nyilván ez vezette a sok gondot jelentő, de sok örömet szerző kísérleti szakmunkásképző középiskola szervezési és vezetési feladatainak vállalásához Kispesten. Pedagógusi képességei, rátermettsége ebben az iskolában bontakoztak ki. Ez az elvi – megalapozó és gyakorlati – bizonyító munka beépült a későbbi szakközépiskolák tartalmába és szervezetébe. Ez a vonzalma vitte a Műszaki Egyetem Pedagógiai Tanszékére, a műszaki tanárképzés feladataihoz. Szakmai tudását, tapasztalatait a Szokolszky Istvánnal együtt írt Didaktikában összegezte a szakterület számára.

Alkalmat talált arra, hogy a tárgyilagos tankönyvszövegbe ilyen szenvedélyes, hitvallászerű gondolatokat szőjön bele:

„Nekünk nem szabad pusztán munkaerőt látnunk a dolgozó emberben, s nemcsak jó szakemberré kell nevelnünk a leendő munkásokat, technikusokat, mérnököket, hanem az ország felelős gazdáivá, nagy történelmi feladatainkért személyes felelősséget érző és viselő, a nehézségeket nemcsak vállaló, de azokat leküzdeni is képes, céltudatosan, fegyelmezetten, alkotó módon dolgozó közösségi emberekké. Egész emberekké, kommunista irányultságú személyiségekké.”

És feltétlenül említést kell tennünk arról, hogy mindvégig szívügyének tartotta a Tanácsköztársaság oktatásügyi, pedagógiai örökségének a feltárását, tanulságainak hasznosítását. Nem szűnt meg – szóban és írásban – hangoztatni, bizonyítani a Tanácsköztársaság oktatáspolitikájának nagyvonalúságát, koncepciózusságát. Sokszor hallottuk tőle ezeket az utalásokat, amikor tantervkészítésről, szakmunkásképzésről, a pedagógusok hivatástudatáról, vagy más, bennünket ma is, és holnap is érdeklő és foglalkoztató kérdéssről volt szó.

Székely Endréné – sokak Székely Icája – szívvel-lélekkel pedagógus volt, és természetesen volt kommunista – ezen azt értem, hogy egyszerűen nem tudott kérdésekhez, ügyekhez, tekintélyekhez másképpen közeledni, mint ahogy világnézete, elvei, meggyőződése diktálták.

Közvetlensége, szerénysége tiltakozna az ellen, hogy nagy szavakat, túlzott jelzőket használjunk emlékének felidézésére. Ez azonban nem tarthat vissza bennünket attól, hogy kimondjuk: egyéniség volt és maradandó érdemei vannak hazánkban a szocialista pedagógia elméletének kialakításában, a neveléstudomány szervezeti kereteinek megalapozásában, a marxista pedagógia eszméinek terjesztésében és gyakorlati megvalósításában.

Az MTA Pedagógiai Bizottságának a kezdetektől fogva aktív tagja volt, jóllehet az utolsó években betegsége megakadályozta a közvetlen részvételben.

Indokolt és kívánatos, hogy írásos pedagógiai hagyatéka gyűjteményes formában napvilágot lásson. Emlékének megőrzésére, és tanulságul mai és holnapi pedagógus nemzedékek számára.

Szarka József